ilmiy-amaliy jurnal · ISSN 3093-8694

UDK 78:371.3

Boymuminov Xayriddin Musurmonqul o‘g‘li,
Termiz ixtisoslashtirilgan san’at maktabi «Xor dirijyorligi va musiqa nazariyasi» kafedrasi oliy toifali o‘qituvchisi

MUSIQA MADANIYATI FANIDA CHOLG‘ULARNI O‘RGATISHDA IJRO TEXNIKASINING TUTGAN O‘RNI

Annotatsiya. Maqolada umumta’lim maktablarining musiqa madaniyati fanida o‘quvchilarga musiqa cholg‘ularini o‘rgatish jarayoni va bu jarayonda ijro texnikasining tutgan o‘rni nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Muallif cholg‘u ijrochiligini o‘rgatishni faqat muayyan kuyni ijro etishga o‘rgatish sifatida emas, balki nazariy bilim, amaliy ijro ko‘nikmasi va ijodiy erkinlikning uzviy birligi sifatida ko‘rib chiqadi. Ishda cholg‘uni o‘zlashtirishning bosqichma-bosqich tabiati asoslanadi: o‘quvchi avvalo cholg‘uning tuzilishi, tovush hosil qilish xususiyatlari va ijro holati bilan tanishadi, so‘ngra musiqa elementar nazariyasining asosiy tushunchalarini — tovush balandligi, cho‘zim, metr, ritm, interval, akkord, lad, tonallik, tembr va nota yozuvini o‘zlashtiradi. Aplikaturani to‘g‘ri yo‘naltirish ijro texnikasini shakllantirishning tayanch bo‘g‘ini sifatida talqin etiladi. Alohida e’tibor improvizatsiyaga qaratilgan: u ijodiy fikrlashni, musiqiy tafakkurni, tezkor va mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmasini hamda o‘quvchining o‘ziga ishonchini rivojlantiruvchi pedagogik vosita sifatida tavsiflanadi. O‘zbek maqom ijrochiligi va baxshichilik an’analaridagi improvizatsion unsurlar milliy cholg‘u ta’limida tayanch manba sifatida ko‘rsatiladi. Maqola nazariy tahlil xarakteriga ega, xulosalari esa musiqa madaniyati o‘qituvchilari uchun amaliy tavsiya shaklida berilgan.

Kalit so‘zlar: *musiqa madaniyati, cholg‘u ijrochiligi, ijro texnikasi, aplikatura, rubob, improvizatsiya, musiqa elementar nazariyasi, musiqiy tafakkur, fundamental bilimlar, milliy cholg‘ular, pedagogik usul.*

РОЛЬ ИСПОЛНИТЕЛЬСКОЙ ТЕХНИКИ В ОБУЧЕНИИ ИГРЕ НА МУЗЫКАЛЬНЫХ ИНСТРУМЕНТАХ НА УРОКАХ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ

Аннотация. В статье теоретически анализируется процесс обучения учащихся общеобразовательных школ игре на музыкальных инструментах на уроках музыкальной культуры и роль исполнительской техники в этом процессе. Автор рассматривает обучение инструментальному исполнительству не как освоение отдельного музыкального произведения, а как органическое единство теоретических знаний, практических исполнительских навыков и творческой свободы. В работе обосновывается поэтапный характер освоения инструмента: учащийся сначала знакомится со строением инструмента, особенностями звукообразования и исполнительской посадкой, а затем осваивает основные понятия элементарной теории музыки — высоту звука, длительность, метр, ритм, интервал, аккорд, лад, тональность, тембр и нотную запись. Правильная постановка аппликатуры трактуется как опорное звено формирования исполнительской техники. Особое внимание уделено импровизации, которая характеризуется как педагогическое средство развития творческого мышления, музыкального мышления, навыка быстрого и

самостоятельного принятия решений, а также уверенности учащегося в себе. Импровизационные элементы узбекского макомного исполнительства и бахшийских традиций рассматриваются как опорный источник национального инструментального образования. Статья носит теоретико-аналитический характер, её выводы представлены в виде практических рекомендаций для учителей музыкальной культуры и исследователей данной области.

Ключевые слова: *музыкальная культура, инструментальное исполнительство, исполнительская техника, аппликатура, рубаб, импровизация, элементарная теория музыки, музыкальное мышление, фундаментальные знания, национальные инструменты, педагогический метод.*

THE ROLE OF PERFORMANCE TECHNIQUE IN TEACHING MUSICAL INSTRUMENTS WITHIN THE SUBJECT OF MUSIC CULTURE

Abstract. The article provides a theoretical analysis of the process of teaching musical instruments to general education school students within the subject of Music Culture, and of the role performance technique plays in this process. The author considers instrumental instruction not as the mastering of a single piece of music, but as an organic unity of theoretical knowledge, practical performance skills and creative freedom. The paper substantiates the step-by-step nature of instrumental learning: the student first becomes acquainted with the structure of the instrument, the characteristics of its sound production and the correct playing posture, and subsequently masters the basic concepts of elementary music theory — pitch, duration, metre, rhythm, interval, chord, mode, tonality, timbre and musical notation. The correct guidance of fingering is interpreted as a supporting element in the formation of performance technique. Particular attention is given to improvisation, which is described as a pedagogical tool for developing creative thinking, musical thinking, the skill of rapid and independent decision-making, and the student's self-confidence. The improvisational elements of Uzbek maqom performance and bakhshi traditions are presented as a foundational resource for national instrumental education. The article is theoretical and analytical in character, and its conclusions are offered as practical recommendations for teachers of music culture and researchers in the field.

Keywords: *music culture, instrumental performance, performance technique, fingering, rubob, improvisation, elementary music theory, musical thinking, fundamental knowledge, national instruments, pedagogical method.*

KIRISH

Hozirgi globallashuv davrida musiqa ta’limi tizimini takomillashtirish, o‘quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish va musiqiy tafakkurini shakllantirish mazkur fanning eng dolzarb vazifalaridan biriga aylangan. Mamlakatimizda madaniyat va san’at sohasini rivojlantirishga qaratilgan davlat siyosatida musiqa ta’limi yosh avlodning ma’naviy kamolotini ta’minlovchi omil sifatida qaraladi, musiqaga bo‘lgan mehr esa oilada, bolalikdan shakllanadigan tabiiy qadriyat sifatida e’tirof etiladi [1]. Bu yondashuv umumta’lim maktablarida cholg‘u ijrochiligini o‘rgatish masalasini pedagogik jihatdan yangicha qo‘yishni taqozo etadi.

Umumta’lim maktablarida musiqa madaniyati darslarining samaradorligi ko‘pincha o‘quvchilarni cholg‘u ijrochiligiga o‘rgatishda tatbiq etiladigan

pedagogik usullarga bog‘liq bo‘ladi. Bu jarayonda musiqiy ko‘nikmalarni egallash, musiqiy tafakkurni boyitish va cholg‘u orqali mustaqil ijod qilishga o‘rgatish o‘quvchining shaxsiy ichki dunyosi namoyon bo‘lishiga imkon yaratadi. Ijodiy salohiyat tajriba va o‘zini ifoda etish imkoniyati mavjud bo‘lgan muhitda rivojlanadi; aynan musiqa ta’limi ana shu imkoniyatni ochib beradi. Bolalar cholg‘u asboblarida ijro qilish, qo‘shiq aytish yoki kuylarni improvizatsiya holatida ijro etish orqali ijodiy erkin fikrlash darajasiga erishadilar.

Amaliyotda esa cholg‘u o‘rgatish ko‘pincha muayyan kuyni yoddan ijro etishga erishish bilan cheklanib qolmoqda. Bunday yondashuvda ijro texnikasi mustaqil pedagogik vazifa emas, tasodifiy natija sifatida shakllanadi. O‘quvchi notani to‘g‘ri chalishni o‘rganadi, ammo tovush sifatini boshqarish, qo‘l qo‘yilishi va aplikaturani ongli tanlash, kuyning xarakterini ijroda ifodalash kabi malakalar e’tibordan chetda qoladi. Mazkur maqolaning maqsadi — musiqa madaniyati fanida cholg‘ularni o‘rgatishda ijro texnikasining tutgan o‘rnini nazariy jihatdan asoslash. Buning uchun texnikani fundamental musiqiy bilimlar va ijodiy erkinlik bilan bog‘lovchi bosqichma-bosqich yondashuv ko‘rsatiladi, aplikaturani to‘g‘ri yo‘naltirish hamda improvizatsiyadan foydalanishning pedagogik ahamiyati ochib beriladi.

MAVZU BO‘YICHA ADABIYOTLAR TAHLILI

Cholg‘u ijrochiligini o‘rgatish muammosi o‘zbek musiqa pedagogikasida bir necha yo‘nalishda yoritilgan. Musiqa nazariyasining boshlang‘ich tushunchalari V. A. Vaxromeyevning «Musiqa elementar nazariyasi» darsligida tizimli bayon etilgan; unda tovush balandligi, cho‘zim, metr va ritm, interval va akkord, lad va tonallik kabi kategoriyalar ijrochilik amaliyoti uchun zarur minimal nazariy apparat sifatida taqdim etiladi [2]. Shu yo‘nalishdagi o‘quv adabiyotlarida nota yozuvi, musiqiy kalitlar va nota chiziqlari bilan ishlash ko‘nikmasi cholg‘u o‘rganishning dastlabki sharti sifatida ko‘rsatiladi [5].

Musiqa ta’limining pedagogik va psixologik asoslari B. Qurbonovning ishlarida tahlil qilingan: muallif o‘quv jarayonini o‘quvchining yosh xususiyatlari, diqqati va motivatsiyasi bilan bog‘liq holda tashkil etish zarurligini ta’kidlaydi [6]. R. G‘. Qodirovning musiqa psixologiyasiga bag‘ishlangan ishlarida musiqiy eshitish, musiqiy xotira va musiqiy idrokning rivojlanish mexanizmlari ko‘rib chiqiladi; bu ma’lumotlar ijro texnikasini shakllantirishda mashq yuklamasini to‘g‘ri taqsimlash uchun asos bo‘ladi [4].

Improvizatsiya metodikasi N. Norxo‘jayevning ishlarida o‘zbek xalq kuylari materiali asosida yoritilgan. Muallif improvizatsiyani o‘quvchining ijodiy faolligini oshiruvchi va milliy kuy ohanglarini ichdan o‘zlashtirishga xizmat qiluvchi usul sifatida taqdim etadi [3]. Milliy cholg‘ularning tuzilishi, organologik xususiyatlari va ijrochilik imkoniyatlari S. Azimovning tadqiqotida tavsiflangan; unda o‘zbek xalq cholg‘ulari milliy musiqiy sivilizatsiyaning tarkibiy qismi sifatida qaraladi [7]. Mazkur manbalar birgalikda cholg‘u o‘rgatishning uch tayanchini belgilab beradi:

nazariy bilim, psixologik-pedagogik asos va milliy ijrochilik an’anasi. Biroq ijro texnikasi va aplikatura masalasi aksariyat ishlarda maxsus cholg‘u sinflari kontekstida ko‘rib chiqiladi. Umumta’lim maktabining musiqa madaniyati darsi sharoitiga moslashtirilgan izchil tavsiflar esa yetarli emas. Mana shu bo‘shliq mazkur maqolaning muammo maydonini tashkil etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ish nazariy-tahliliy xarakterga ega; empirik eksperiment o‘tkazish ko‘zda tutilmagan. To‘rt xil usul qo‘llanildi. Birinchidan, mavzuga doir o‘quv-metodik va ilmiy adabiyotlar mazmuniy jihatdan tahlil qilindi. Ikkinchidan, musiqa elementar nazariyasi tushunchalari cholg‘u o‘rgatish bosqichlari bilan qiyosiy taqqoslandi. Uchinchidan, muallifning Termiz ixtisoslashtirilgan san’at maktabidagi uzoq yillik o‘qituvchilik faoliyatida shakllangan pedagogik kuzatuvlari umumlashtirildi. To‘rtinchidan, milliy ijrochilik an’anasidagi improvizatsion unsurlar ta’limiy nuqtayi nazardan izohlandi. Tahlil birligi sifatida cholg‘uni o‘zlashtirishning alohida bosqichlari olindi: cholg‘u haqida umumiy tasavvur hosil qilish, ijro holatini shakllantirish, aplikaturani belgilash, nazariy tushunchani amaliy ijroga ko‘chirish va improvizatsion mashq. Natijalar asosan rubob misolida izohlanadi — bu cholg‘u milliy ta’lim amaliyotida keng tarqalgan, unda aplikaturaning ijro sifatiga ta’siri ayniqsa yaqqol seziladi.

NATIJALAR

Har qanday sohada o‘rganish eng oddiy, eng quyi bilimdan boshlanadi. Cholg‘u misolida bu shuni anglatadi: o‘quvchi avvalo cholg‘uning o‘zi bilan tanishadi — uning tuzilishini, ijro holatini qay tarzda shakllantirishni bilib oladi va cholg‘uga doir nazariy bilimlarni o‘zlashtiradi [7]. Ana shu dastlabki bosqich o‘tkazib yuborilsa, keyingi barcha texnik ko‘nikmalar beqaror poydevor ustiga qurilgan bo‘lib chiqadi.

Cholg‘u o‘rganishda ijrochi bevosita musiqaning nazariy asoslariga tayangan holda bilimlarni egallaydi. Rubobni o‘rganish misolida oladigan bo‘lsak, musiqa asarining mazmunini va tembrini anglay olish, ohangning asl ma’nosini tushunish hamda uning qanday tuzilganligini ko‘rish uchun avvalo musiqa tilini bilish va musiqiy fikrlash qobiliyatini o‘stirish zarur. Musiqa tili deganda tovush balandligi, cho‘zim, metr, ritm, interval, akkord, lad, tonallik, major, minor, tembr, nota, musiqiy kalitlar va nota chiziqlari kabi cholg‘u yoki kuy o‘rganish uchun muhim bo‘lgan fundamental musiqiy vositalar tushuniladi [2; 5]. Bu bilimlarni o‘zlashtirmagan ijrochi kuyni mazmunli chala olmaydi. Mana shuning uchun boshlang‘ich nazariy bilimlar maktab o‘quvchisiga cholg‘u o‘rgatishdan oldin, bosqichma-bosqich beriladi.

Ijro texnikasining shakllanishida aplikaturani to‘g‘ri yo‘naltirish alohida o‘rin tutadi. Aplikatura — barmoqlarning torlar yoki pardalar bo‘ylab taqsimlanish tartibi. U bir vaqtning o‘zida bir necha vazifani bajaradi: ijro harakatlarini tejamli qiladi,

kuydagi bog‘lanishlarni uzilishsiz chalish imkonini beradi, tovush sifatini barqarorlashtiradi. Eng muhim vazifasi esa boshqa: aplikatura ladga tayangan harakat mantiqini o‘quvchining qo‘lida mustahkamlaydi. Ya’ni lad haqidagi nazariy tushuncha barmoq harakatiga aylanadi va o‘quvchi uni endi faqat eslab emas, qo‘li bilan ham biladi. Boshlang‘ich bosqichda tanlangan barmoq tartibi keyinchalik ko‘nikma sifatida avtomatlashadi. Shuning uchun o‘qituvchining dastlabki yo‘naltirishi hal qiluvchi ahamiyatga ega. Noto‘g‘ri shakllangan barmoq tartibi keyingi yillarda qayta o‘rgatishni talab qiladi, o‘quvchining ijroga bo‘lgan ishonchini ham pasaytiradi. Aplikaturani, demak, texnik tafsilot deb emas, nazariy bilimni amaliy ijroga ko‘chiruvchi bo‘g‘in deb qarash to‘g‘ri bo‘ladi [2; 4].

O‘quvchining san’atga qiziqishini kuchaytirishning yana bir yo‘li bor: kuyni o‘zgacha talqin qilish, ijroda erkin bo‘lish, ohangni yangilash va o‘z kechinmalarini musiqada aks ettirish. Bu jarayon improvizatsiya deb ataladi. Atama lotincha «improvisus» so‘zidan olingan, «oldindan tayyorlanmagan», «kutilmagan» ma’nosini bildiradi. Improvizatsiya o‘quvchiga o‘zini erkin namoyon etish imkonini beruvchi ohang va ritmlarni yaratishni o‘z ichiga oladi; ayni paytda u o‘rganishning o‘zi hamdir [3].

Ijodiy fikrlash aynan shu mashqlarda o‘sadi: o‘quvchi g‘oyasini ohang yordamida gavdalantiradi, yangi ijro yo‘lini topadi, asardagi nota bilan cheklanib qolmaydi. Musiqani eshitish bilan birga uni tasavvur qilish va yaratish ham boshlanadi. Shakllangan musiqiy tafakkur esa tembr, ritm va ohangni chuqurroq anglashga olib keladi, musiqiy eshitishning rivojiga turtki beradi [4].

Improvizatsiya o‘quvchini tezkor va mustaqil qaror qabul qilishga o‘rgatadi. Tuzilmasiz improvizatsiyada u hech qanday qolip va cheklovga bog‘lanmaydi, faqat o‘z musiqiy hissiyoti va idrokiga tayanadi. Mashq va o‘yinlar orqali o‘rgatilgan improvizatsiya esa boshqacha ishlaydi: belgilangan ton doirasida erkin ijro qilish musiqiy jarayonni o‘zlashtirishga, ijro mahoratini oshirishga va kreativ fikrlashga turtki beradi. Bu mashqlarning yana bir natijasi — o‘quvchining o‘ziga ishonchi. Kutilmagan vaziyatda tez fikrlash, ma’lum ladga tayanib yangicha ijro yo‘lini topish, xato qilishdan qo‘rqmay yangi g‘oyani ovoz chiqarib sinab ko‘rish: bularning bari ishonch hissini asta-sekin mustahkamlaydi [3; 4].

Tarixiy manbalarga nazar tashlasak, improvizatsiya deyarli barcha xalqlar musiqa madaniyatida muhim o‘rin egallaganini ko‘rish mumkin. Xususan, Sharq va o‘zbek an’anaviy musiqa merosida maqom ijrochiligi, baxshichilik va xalq og‘zaki ijodi an’analarida improvizatsion elementlar keng qo‘llanilgan [7]. O‘zbek maqom san’atida ijrochi musiqiy yo‘l va lad tizimlariga tayangan holda kuylarni o‘ziga xos tarzda ijro qilgan; baxshilar esa dostonlarni ijro etish jarayonida vaziyatga mos ravishda yangi musiqiy va she’riy unsurlarni yaratganlar. An’ananing o‘zi improvizatsiyaning yangi badiiy obraz va musiqiy g‘oya yaratishdagi imkoniyatlarini namoyon etib kelgan. Milliy cholg‘u ta’limi uchun bu muhim dalil: improvizatsiya chetdan olingan usul emas, o‘quvchi mansub bo‘lgan ijrochilik madaniyatining o‘z ichidan o‘sib chiqqan amaliyot.

Yangi asar yaratish jarayonida improvizatsiya ko‘pincha dastlabki ijodiy bosqich vazifasini bajaradi. Bastakor yoki ijrochi muayyan musiqani yaratish jarayonida turli melodik, ritmik va garmonik variantlarni sinab ko‘radi va ijro etadi. Ana shu izlanishlar davomida paydo bo‘lgan musiqiy yo‘llar keyinchalik mukammallashtirilib, yaxlit yangi musiqiy asarga aylanadi. Kompozitorlik faoliyatida bu jarayon XVI–XIX asrlarda jadal rivojlana boshlagan, bugungi kunda esa improvizatsiya jazz, blyuz va rok kabi musiqiy yo‘nalishlarning asosiy tayanchiga aylangan.

MUHOKAMA

Yuqoridagi tahlil cholg‘u o‘rgatish jarayonida ijro texnikasi uchta o‘zaro bog‘liq qatlamdan tashkil topishini ko‘rsatadi. Birinchi qatlam — jismoniy-harakat qatlami: ijro holati, qo‘l qo‘yilishi, barmoq harakatining tejamligi va aplikatura tartibi. Ikkinchi qatlam — nazariy-ongli qatlam: lad, tonallik, ritm va interval haqidagi bilimlar, ularning nota matnini o‘qish va kuy tuzilishini anglashdagi vazifasi [2; 5]. Uchinchi qatlam — ijodiy-ifodaviy qatlam: kuyning xarakterini his qilish, uni talqin etish va improvizatsiya orqali o‘z musiqiy fikrini bayon etish [3]. Amaliyotda bu qatlamlardan faqat biri ustuvor bo‘lib qolsa, natija bir tomonlama chiqadi. Yolg‘iz harakat mashqi texnik jihatdan to‘g‘ri, ammo mazmunsiz ijroga olib keladi. Yolg‘iz nazariy bilim esa ijro ko‘nikmasidan ajralgan, quruq bilim bo‘lib qoladi.

Bundan ijro texnikasini o‘rgatishdagi izchillik talabi kelib chiqadi. Musiqa psixologiyasi ma’lumotlariga ko‘ra, musiqiy eshitish va musiqiy xotira mashq jarayonida bosqichma-bosqich rivojlanadi, shuning uchun texnik yuklamani o‘quvchining yosh xususiyatlariga moslab taqsimlash zarur [4; 6]. Boshlang‘ich bosqichda oddiy, bir necha pardadan iborat mashqlar bilan barqaror tovush hosil qilishga erishiladi; keyingi bosqichda nazariy tushuncha amaliy ijroga ko‘chiriladi; uchinchi bosqichda esa o‘zlashtirilgan ladga tayangan erkin improvizatsion mashqlar kiritiladi. Bunday izchillik texnikani maqsadga aylantirmasdan, uni musiqiy mazmunni ifodalash vositasi sifatida saqlab qoladi.

Milliy cholg‘ular bo‘yicha nazariy bilimni amaliy ijroda uyg‘unlashtirishning alohida ahamiyati bor. O‘quvchi notani to‘g‘ri chalish bilan to‘xtamaydi: kuyni tushungan holda his qilib ijro etadi, uning xarakterini anglaydi, musiqiy tafakkurini ijro orqali ifodalaydi. Mana shu yondashuv o‘quvchining asarga munosabatini chuqurlashtiradi, ijrosini mazmunli va ta’sirchan qiladi. Milliy cholg‘ularning o‘ziga xos ijrochilik imkoniyatlari bilan tanishish esa o‘quvchida musiqa merosiga qiziqish va hurmat uyg‘otadi [1; 7].

Mazkur xulosalar nazariy tahlil va pedagogik kuzatuv asosida shakllantirilgan. Taklif etilgan bosqichli yondashuvning samaradorligini miqdoriy jihatdan baholash uchun kelgusida maxsus eksperimental tadqiqot — turli yosh guruhlarida aplikatura yo‘naltirishning ijro sifatiga ta’sirini qiyosiy o‘lchash — o‘tkazilishi zarur.

XULOSA

Zamonaviy musiqa ta’limida cholg‘u o‘rgatish muayyan kuy yoki asarni ijro ettirish bilan cheklanib qolmasligi kerak. Darsda o‘quvchining musiqiy tafakkuri, ijodiy salohiyati, eshitish qobiliyati, mustaqil fikrlashi va o‘zini erkin ifoda etish ko‘nikmasi shakllanadi — ana shu asosiy pedagogik vazifa. Buning uchun o‘rgatish izchil va bosqichma-bosqich tashkil etiladi, fundamental musiqiy bilim bilan uzviy bog‘lanadi. O‘quvchi cholg‘uning tuzilishi, ijro holati, tovush hosil qilish xususiyatlari va xarakteri haqida yetarli bilimga ega bo‘lishi, «Musiqa elementar nazariyasi» fanining boshlang‘ich tushunchalarini o‘zlashtirishi lozim [2; 5].

Ijro texnikasining shakllanishida aplikaturani to‘g‘ri yo‘naltirish tayanch bo‘g‘in vazifasini bajaradi: u ijro harakatlarini tejamli qiladi, tovush sifatini barqarorlashtiradi va nazariy bilimni amaliy ko‘nikmaga aylantiradi. Improvizatsiya esa texnikani ijodiy mazmun bilan to‘ldirib, o‘quvchining mustaqil musiqiy fikrlashini, tezkor qaror qabul qilish ko‘nikmasini va o‘ziga ishonchini rivojlantiradi [3; 4].

Shunday qilib, umumta’lim maktabida cholg‘u o‘rgatishda nazariy bilim, amaliy ijro va improvizatsiyani uyg‘unlashtirish maqsadga muvofiq. Bu uyg‘unlik o‘quvchining musiqiy bilimini mustahkamlaydi, tafakkurini rivojlantiradi, ijodiy salohiyatini yuzaga chiqaradi va cholg‘u ijrochiligiga qiziqishini oshiradi. Eng asosiysi esa shu: bunday darsda o‘quvchi tayyor asarni chalib beruvchi ijrochi bo‘lib qolmaydi. U musiqani anglaydigan, his qiladigan, mustaqil talqin eta oladigan va o‘z musiqiy g‘oyasini aytishga intiladigan ijodkor shaxs sifatida shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh. M. Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz. 1-jild. – Toshkent: «O‘zbekiston» NMIU, 2017.

2. Vaxromeyev V. A. Musiqa elementar nazariyasi (o‘zbekcha tarjima). – Toshkent, 1983.

3. Norxo‘jayev N. Improvizatsiya: o‘zbek xalq kuylari asosida improvizatsiya. – Toshkent, 2005.

4. Qodirov R. G‘. Musiqa psixologiyasi. – Toshkent, 2005.

5. Uramanova L., Trigulova A., Ibrahimjanova G. Musiqa nazariyasi. – Toshkent, 2013.

6. Qurbonov B. Musiqa pedagogikasi va psixologiyasi asoslari. – Toshkent, 2014.

7. Azimov S. O‘zbek xalq cholg‘ulari organologiyasi va milliy musiqiy sivilizatsiya. – Toshkent, 2021.